

Шевченковою піснею, – усе це неоціненний пізнавальний і повчальний матеріал для школярів, які повинні усвідомити, що музика здатна з величезною силою впливати на людину, породжувати в неї високі почуття й думки, формувати її ставлення до навколишнього світу, виховувати благородство, гуманність, доброту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Астаф'єв О. Українське шевченкознавство / О. Астаф'єв // Слово і час. – 2003. – № 8. – С. 3–13.
2. Гордійчук М. Фольклор і фольклористика / М. Гордійчук. – К. : Музична Україна, 1979. – 250 с.
3. Плавай, плавай, лебедонько: Народні пісні на слова Т. Шевченка / Упоряд., вступ. стаття і примітки О. Правдюка. – К. : Музична Україна, 1993. – 142 с.
4. Програма «Мистецтво» для загальноосвітніх навчальних закладів, 1–4 класи / Л. Масол (керівник творчого колективу), О. Гайдамака, О. Дмитренко, Н. Очеретяна // Мистецтво та освіта. – 2012. – № 1. – С. 2–7; № 2. – С. 2–5; № 3. – С. 2–6; № 4. – С. 2–6.
5. Програма «Мистецтво» для загальноосвітніх навчальних закладів, 5–9 класи / Л. Масол (керівник творчого колективу), О. Коваленко, Г. Сотська, Г. Кузьменко, Ж. Марчук, О. Константинова, Л. Паньків, І. Гринчук, Н. Новікова, Н. Овіннікова // Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education> .
6. Програма «Музичне мистецтво» для загальноосвітніх навчальних закладів, 1–4 класи / Л. Хлебникова (керівник творчого колективу), Л. Дорогань, І. Івахно, Л. Кондратова, О. Корнілова, О. Лобова, Н. Міщенко // Мистецтво та освіта.

– 2012. – № 1. – С. 14–19; № 2. – С. 10–14; № 3. – С. 11–15; № 4. – С. 12–15.

7. Рильський М. Поезія Тараса Шевченка / М. Рильський. – К., 1961. – 67 с.

Медвидь Т. Песня Шевченко на уроках музыкального искусства

В статье раскрыто познавательное и воспитательное значение песен Шевченко на уроках музыкального искусства в общеобразовательных учебных заведениях. Для изучения предлагаются не только произведения, вошедшие в действующие учебные программы, но и песни из творческого наследия поэта, которые давно уже стали народными.

Ключевые слова: Кобзарь, народно-песенное творчество, фольклор, уроки музыкального искусства, учебные программы.

Medvid T. Shevchenko's song at the Music Art lessons

The educational value of Shevchenko's songs at the Music Art lessons at secondary educational institutions has been defined in the article. We offer to study not only the works that are in educational programmes, but the poet's songs that are popular too.

Keywords: Kobzar, folk-song creativity, folklore, Music Art lessons, educational programmes.

Стаття надійшла до редакції 10 жовтня 2014 року

УДК 37.015. 31 : 78] – 053.5

*Людмила Московчук,
аспірант лабораторії естетичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ*

ХОРОВИЙ ТЕАТР ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Автор статті розкриває особливості хорового театру як унікального явища в сучасній музичній культурі, виявляє специфічні риси виконання творів у хоровому театрі порівняно з хоровим виступом. Корисними для педагогів-практиків загальноосвітніх навчальних закладів є докладні рекомендації щодо створення, організації роботи й виступів хорового театру в умовах загальноосвітньої школи.

Ключові слова: хоровий театр, молодші школярі, естетичне виховання, загальноосвітні навчальні заклади.

Прискорений темп науково-технічного розвитку, мозаїчність та візуалізація інформації зумовлюють функціонування традиційних видів мистецтва і самостійно, і в найрізноманітніших формах взаємодії та синтезу.

Масове захоплення учнів шкільного віку медіа-технологіями, що поєднують елементи аудіальної, візуальної та кінематичної інформації, вимагає активного реагування на цю ситуацію упровадженням відповідних нетрадиційних за-

собів естетичного виховання в загальноосвітніх закладах. У сучасному навчально-виховному процесі початкової школи одним із таких засобів є хоровий театр, який ґрунтується на гуманістичних засадах, є особистісно-зорієнтованим і відображає особливості соціально-культурного простору. Хоровий театр інтерпретує класичні твори у видовищну форму, активізує творчу художньо-естетичну діяльність особистості.

Вивченню хорового театру як унікального явища в сучасній музичній культурі присвятили дослідження науковці Н. Калашникова, Т. Овчинникова, А. Редько, Г. Супруненко, Н. Кирєєва, Ю. Мостова, К. Станіславська, Л. Ісаєва, І. Курченко, Н. Кошкарьова, Л. Серганюк, В. Генін, І. Глазова, Є. Кривицька, А. Прозоровська, які розкрили різні аспекти появи й існування цього жанру, пов'язаного з творчістю Б. Лятошинського, І. Шамо, Л. Дичко, М. Скорика, Є. Станковича, А. Гайдено, В. Зубицького та ін. Однак питання організації хорового театру в загальноосвітніх навчальних закладах та методики роботи зі школярами не висвітлені в науково-методичній літературі, що спонукало нас дослідити означений аспект. Отже, **метою статті** є узагальнення поглядів науковців щодо хорового театру як засобу впливу на естетичний розвиток учнів, окреслення особливостей виконання хорових творів у хоровому театрі й надання методичних рекомендацій педагогам-музикантам в організації роботи з молодшими школярами в хоровому театрі на базі загальноосвітнього навчального закладу.

Найвищого виховного ефекту в роботі з молодшими школярами, вважає В. Верховинець, можна досягти шляхом комплексного використання елементів музичного, хореографічного і драматичного мистецтва, які поєднуються в театралізованих іграх [1]. Такий виховний ефект досягається завдяки їхнім *функціям*: оздоровчій (зміцнення дитячого організму); мотиваційній (стимулювання дитячої ініціативи, фантазії, творчості); розвивальній (розвиток інтелектуальних здібностей і якостей); естетичній (отримання естетичних почуттів, сприйняття); виховній (виховання самостійності, дієвої рішучості, утвердження товариських взаємин у колективі, реалізація потреби у співробітництві); формуючій (формування вмінь самоконтролю й саморегуляції); психологічної корекції (здійснення психотерапевтичного впливу на дитину шляхом позитивних емоцій). Наголошував педагог і на спрямованості театралізації на формування і розвиток моральних рис дитини, а В. Сухомлинський вбачав у ній засіб розвитку емоційно-почуттєвої сфери учнів, оскільки діти вживаються у внутрішній світ персонажів, яких зображують [9].

Театральна музична діяльність дає можливість розвивати в людини такі риси, як ініціативність, розкутість, упевненість у своїх силах, що надзвичайно важливі для становлення й утвердження особистості, для досягнення нею

життєвих успіхів, адже театральна діяльність – це «...особливий шлях виховання, що приводить до вміння давати лад у будь-якій галузі життя: без застою, сором'язливості, інертності» [6, с. 31].

Специфіка театралізації, а саме: ігрова природа театральної дії, синтез багатьох видів мистецтв, колективний характер творчості, – дозволяє з успіхом використовувати її в навчально-виховному процесі. Основою театралізації є гра як особливе бачення світу, коли дитина програв, «приміряє» ще не знайомі їй ролі, і це робить гру могутнім засобом соціалізації дитини, залучення до норм і цінностей суспільства. За свідомого ставлення гра сприяє самооновленню, самовдосконаленню, переборенню внутрішнього конфлікту (Л. Віготський) [2]. У грі дитина збагачує, поглиблює свою власну особистість (С. Рубінштейн) [7].

Таким чином можна зробити висновок, що виховні можливості театралізації як особливої творчості у формуванні естетичних якостей особистості закладені: у механізмах створення художньо-театрального образу (розвиток творчого бачення, вироблення творчого ставлення, розкриття образу в сценічній грі); у впливові на особистість комплексу видів мистецтв (художнє слово, музика, образотворчість, художнє освітлення, хореографія, пантоміма та ін.); у колективному характері творчості.

Театралізація традиційно й успішно використовується в навчально-виховному процесі. Оскільки характерною особливістю художньої культури на зрізі ХХ–ХХІ ст. є тісна взаємодія різних видів мистецтв, це створює сприятливе підґрунтя для появи нових синтетичних жанрів (балет-симфонія, сценічна ораторія, поеторія, музично-поетична вистава, пісенна вистава, хореографічна драма, естрадна вистава, поетична пантоміма, вистава-концерт, інструментальний театр тощо), у системі яких у різних пропорціях або на рівних правах представлені певні вид мистецтв [8].

Тож демократична спрямованість сучасної естетики, пошук нових співвідношень між словом, музикою, драмою і пластикою та впровадження нових форм спілкування артиста з глядачем викликали появу **хорового театру** – сучасного напряму академічного хорового мистецтва, в основі якого лежить синтез хорового співу та театральнo-сценічного дійства, де кожний учасник одночасно є співаком, пластичним артистом і драматичним актором.

Певні аспекти формування й функціонування хорового театру вже увійшли в коло наукових інтересів українських та російських учених: дослідники розглядають явище хорової театралізації в контексті розвитку музичної культури (Н. Калашникова, Т. Овчинникова, А. Редько, Г. Супруненко); як засіб комунікації (Н. Кирєєва) та метод художньої інтерпретації (Ю. Мостова). К. Станіславська визначає хоровий театр як мистецько-видовищну форму. Хоровий театр досліджується в системі педагогічної прак-

тики студентів (Л. Ісаєва, І. Курченко). Особливості хорової театралізації аналізуються в контексті розгляду інших питань хорової музики (Н. Кошкарьова, Л. Серганюк), в аспекті розповіді про хорові колективи, що практикують у цій сфері (В. Генін, І. Глазова, Є. Кривицька, А. Прозоровська). Бурхливий розвиток хорової театралізації зумовив появу колективів та авторів, які працюють у цьому жанрі – Б. Лятошинський, І. Шамо, Л. Дичко, М. Скорик, Є. Станкович, А. Гайденко, В. Зубицький та ін.

Хоровий театр має такі *особливості*: 1) індивідуально-колективний вид творчості (кожний учасник хору є одночасно індивідуальністю (за здібностями, досвідом, віком тощо) і частиною ансамблю; 2) видовищність.

І все ж: чим хоровий театр відрізняється від традиційного хорового виконання? Специфічні риси хорового театру порівняно з хором виокремлено К. Станіславською [8]:

Традиційний хор	Хоровий театр
Численний виконавський колектив	Хор як ансамбль солістів
Співаки	Співаки-актори-танцюристи
Диригент-хормейстер	Диригент-хормейстер-режисер-балетмейстер
Слухачі	Слухачі-глядачі
Традиційне використання простору сцени	Нетрадиційне освоєння сценічного простору та глядацького залу
Статичність, нерухливість	Динамічність, рухливість, сценічна дія
Односпрямована комунікація (хор → слухачі)	Залучення слухачів до сценічного дійства, двоспрямована комунікація (хор ↔ слухачі)
Основні виразні компоненти твору: музика й текст	Основні виразні компоненти твору: музика, текст та сценічна дія
Розкриття образу через музичну драматургію	Розкриття образу через музичну та сценічну драматургію
Слухове сприйняття	Візуально-слухове сприйняття
Споглядальність	Видовищність

Загалом естетика хорового співу глибинно пов'язана із сутністю видовища. Коріння цього явища сягає давньо-грецького театру з його мистецьким синкретизмом, а на вітчизняному ґрунті важливою передумовою виникнення хорового театру стала фольклорна традиція синтезу співу та руху. Розвитку хорового театру сприяли чотири фактори з історії музики (Н. Калашникова): розвиток оперного жанру; наявність «проміжних» форм (ансамблі пісні й танцю, народні хори); поява у творчості композиторів ХХ ст. (зокрема, І. Стравінського, К. Орфа) синтетичних жанрів, в яких

хор став одним із учасників дійства; розвиток такої форми виконавства, як камерний хор з новими принципами просторової драматургії хорової музики [3, с. 39].

Пошук нових форм хорового виконавства у 60-ті рр. ХХ ст. сприяв оновленню системи засобів музичної виразності – композитори збагачували звучання творів неповторними сонористичними ефектами (кластери, шепотіння, глісандо, звукообразальність, оплески, стукіт тощо), які посилювали видовищність хорового виступу у сприйнятті глядача. Для більшого ефекту до співу долучали елементи зовнішньої театралізації (в Україні – у творах Б. Лятошинського, І. Шамо, Л. Дичко, Є. Станковича, А. Гайденка, В. Зубицького та ін.).

Зближенням хорової музики і драматичного театру характеризуються 70-ті роки ХХ ст., коли з'являється низка театральних постановок, неодмінною частиною яких стає хорова музика. Результатом взаємодії двох культур (театральної та хорової) стала можливість побутування одного й того ж твору у двох різних жанрових іпостасях – театральній і концертній. Як усталений феномен, хоровий театр виникає в 90-ті рр. ХХ ст. і знаменується пошуком засобів виразності, жанрів.

Отже, елементи театралізації хорової музики складаються із засобів інших видів мистецтва, що за технічними та художніми ознаками можуть бути прийнятними для сфери музичної образності. До *типології засобів хорового театру* належать (за Ю. Мостовою): **фонові** – *статичні* (живопис, скульптура, декорації, костюми) і *динамічні* (світло, рухомі декорації, слайд-фільми, світложивопис), **мізансценічні** – *статичні* (розташування хору в залі, рухи хористів без пересування по сцені) і *динамічні* (рух виконавців по сцені та залу, рух елементів сцени), **акторські** – *індивідуальні* (міміка, пластика, рухи) і *колективні* (акторська гра хористів та інших виконавців, зокрема танцюристів) [4, с. 14–17]. Т. Овчинникова виділяє два узагальнені **види хорової театралізації**, поділяючи їх на «засоби зображальності» та «засоби персоніфікації» [5, с. 10]. Головною ж вимогою хорової театралізації є природність, щирість виконання, адекватність авторській ідеї.

Створення *дитячого хорового театру* в практиці загальноосвітніх шкіл є поки що рідкісним явищем. Долучаючись до такого нововведення і поширюючи цей вид музично-театрального мистецтва, вважаємо, що створення хорового театру в школі має враховувати специфічні риси, описані нами вище, і особливості учасників – молодших школярів, їхні можливості у сфері музичного виконавства й театралізації. Це потребує вибіркової уваги в жанровому розмаїтті хорового театру, корекції засобів виразності, доступних учням цього віку. Отже, різноманіття засобів театралізації та варіантність хорових творів, придатних для неї, утворили досить широку жанрову палітру хорового театру («хоровий кон-

церт в особах», «хоровий концерт-дійство», «хорове дійство», «хорова симфонія-дійство», «хорове обрядове дійство», «хорова сценка», «хорова опера»). Доступними для сприймання та виконання учнями молодшої школи є *хорова сценка, фрагмент хорового дійства і власне хорове дійство (рідше – дитяча опера)*. Зазначимо, що названі форми ще не повністю оформились у завершену жанрову структуру: межі між суто хоровими жанрами і жанрами хорового театру сьогодні є досить умовними.

Адаптуючи засоби виразності хорового театру, визначені дослідниками цього питання (Н. Калашникова, Ю. Мосцова та ін.), виокремлюємо **засоби виразності дитячого хорового театру**:

- просторові фонові (статичні – застосування декорацій; динамічні – застосування рухомих декорацій, світла та ін.; постановочно-динамічні – групи хору розташовуються в різних місцях, що призводить до стереоефекту);
- хорові та інструментальні (використання музичних та шумових інструментів, поява окремих партій хору, хорові ефекти наближення – віддалення, виділення окремих партій хору та ін.);
- драматичні (застосування декламації);
- акторські – використання простих рухів (жестикуляції, оплесків, щигликів, тупотіння і т.п.); міміки, жестів; ефекту костюма.

Образну сферу твору, придатного для театралізації, визначає передусім поетичний текст, який дає не лише загальний настрій, а й більш детальну прорисовку образів, станів, настроїв, а отже: літературна основа має бути персоналіфікована, насичена подіями та активним дійством з елементами гри, де для виконавців значно зростає роль імпровізаційно-творчого начала. Надаються до хорової театралізації також твори, що за змістом, формою, стилістикою закорінені в традиціях народного виконавства, – колядки, щедрівки, хороводи та ін. У контексті нашого дослідження зазначимо, що для хорового театру використовуються твори українських композиторів – минулого (М. Леонтович, О. Кошиць, К. Стеценко та ін.) і сучасних (Б. Фільц, Д. Болгарський, В. Книш, І. Ковальчук та ін.). Їх репертуар достатньо широкий для виконання учнями. Процедура оволодіння такими творами і робота над ними до завершального етапу – виконання на концерті – потребує копіткої роботи всіх учителів мистецьких курсів і передбачає комплексний підхід: на уроках і гуртках образотворчого мистецтва учні виготовляють костюми й декорації, на уроках музики й у хоровому театрі вивчають хорові твори, на заняттях з мови – вірші й уривки з творів, у гуртковій діяльності – здійснюють репетиції. Завдяки такій роботі традиційні хорові жанри в хоровому театрі отримують нові потужні можливості, нове театральне-сценічне втілення. Подібні постановки набувають статусу

хорової вистави – музично-сценічного дійства, в основі якого лежить театралізована презентація хорового твору. Таким чином, поняття «хоровий театр» може означати не лише засоби хорової театралізації або творчий колектив з відповідною назвою, а й мистецько-видовищну форму, засновану на синтезі сучасного хорового мистецтва й театру. У сучасному соціокультурному процесі хоровий театр є явищем актуальним, оскільки дозволяє не лише значно розширити аудиторію любителів хорової музики, а й справляти вплив на особистість з метою її морально-естетичного виховання.

Опишемо організацію хорового театру в школі.

Організація дитячого хорового театру пов'язана з фінансовим станом загальноосвітніх шкіл, інтересами і можливостями учнів і вчителів, зацікавленістю в роботі та ін. Від продуманості та серйозності постановки організаційної роботи залежать і результати музично-естетичного виховання, і рівень творчого зростання дитячого хорового театру.

Організаційна робота починається з набору в хоровий театр. У кожному класі початкової школи вчитель проводить вступне заняття, де показує дітям кращі зразки виступів відомих дитячих театральних-хорових колективів. Звертає увагу на красу звучання співочого голосу взагалі й дитячого зокрема. Вказує на особливості хорового театру, порівняно з хором, зацікавлює процесом занять у хоровому театрі, переконує дітей в успішності навчання й роботи в хоровому театрі, якщо бути працелюбним, уважним і наполегливим.

Приймати в хоровий театр слід усіх бажаних, адже розвиватися мають усі діти. Керівнику хорового театру рекомендується виступити на загальношкільних батьківських зборах, щоб доповісти батькам про мету й можливості музично-естетичного виховання засобами музики українських композиторів, його необхідність, про користь діяльності дитини в хоровому театрі тощо.

Щоосені, у вересні, в школі з'являється афіша. Інколи друкована, а частіше рукописна, обов'язково з малюнком, щоб було цікавіше, привабливіше. В афіші зазначається, що гурток «Хоровий театр» відкриває черговий сезон і йому дуже потрібні хлопчики й дівчатка з 1-го по 4-й клас. Умова тільки одна: любити виступати – співати, декламувати, танцювати та ін. Далі вказано, куди й коли прийти, щоб записатися до хорового театру.

Хоровий театр – гурток для учнів початкових класів. Заняття проводяться один раз на тиждень. Відшукуємо серед учнів кращих декламаторів, співаків, музик, танцюристів, складаємо програму. Проводимо прослуховування, розподіляємо за голосами. Після первинного сприйняття твору заохочуємо учнів до обрання ролей, створення та підбору декорацій, костюмів. Даємо можливість дітям про-

явити свої здібності, безпосередність та емоційність. На перших заняттях вивчаємо хоровий твір зі всіма учасниками, а на наступних здійснюємо репетиції сценічного співочо-театрального дійства в ролях.

Перші твори в репертуарі хорового театру повинні бути нескладними, але високохудожніми та яскравими, що викликають зацікавленість. Найкраще підійдуть одноголосні твори з елементами двоголосся, з обмеженим діапазоном та хоровими партіями, які легко запам'ятовуються.

Входження у світ хорового театру, зокрема постановки хорових творів духовної музики українських композиторів, відбувається за таким планом: Увага – Бесіда – Фантазія – Гра – Прем'єра.

Хоровий твір для театральної постановки має бути цікавим, оптимістичним, життєстверджуючим, співзвучним дитинству. Пробуджують, посилюють інтерес та любов молодших школярів до хорового мистецтва розповіді про хоровий театр та його діячів, про високе суспільне призначення мистецтва, про життя і творчість великих акторів, солістів, співаків, диригентів, про закони хорового театру – писані й неписані, відеоролики з виступами професійних хорових театрів.

Прийнятий до постановки хоровий твір докладно обговорюється з дітьми. Учні вчать слухати музику, бачити красу скульптури, живописної композиції, поезію світла й кольору, розуміти мову звуків і ліній, речей і предметів. Кожне заняття в хоровому театрі – це крок до розкриття дитини, її творчих сил, художніх потенцій.

Діяльність учнів у хоровому театрі відбувається по групах. Виготовляють декорації *конструктори*; за перестановку декорацій відповідають *монтавальники*; *витівники* з найпрозаїчніших матеріалів (на зразок картону, паперу, глини, дроту) роблять щось незвичайне (речі для постановки хорового твору на театральної сцені); *вигадники-гримери* перетворюють молодого в старого, красивого в потворного; *освітлювачі* знаходять світловий образ хорового твору; *звукооператори* підшукують музичні фрагменти, пробують шуми, комбінують, творять; *кравчики* створюють ескізи костюмів; *журналісти* пишуть відгуки про виступи хорового театру в газети.

Забезпечити хоровий театр усім необхідним: декораціями, костюмами, перуками, освітленням, гримом допомагають батьки, які також виступають на святі не тільки помічниками, а й учасниками дійства.

Проїлюструємо роботу хорового театру на прикладі підготовки свята «Різдвяна історія», де першокласники разом із батьками виконують колядку «В місті Вифлєсмі».

Музичний твір в хоровому театрі вивчаємо поетапно. На першому етапі учасники сприймають твір і обговорюють його зміст. Далі відбувається розучування твору, слов-

никова робота над окремими словами в тексті. Третій етап передбачає художньо-творчу інтерпретацію (виконавська і творча діяльність учнів у формі виконання, інсценізації, імпровізації).

Так, на одному занятті театру вчитель зацікавлював учнів всесвітньо відомою подією Різдва Христового. Заочна екскурсія (відеофільм) ознайомила школярів з визначними пам'ятками міста, традиціями, духовною музикою жителів Вифлєсама.

На наступних заняттях учні слухали класичні зразки пісень на тему Різдва Христового, створених і зарубіжними, і українськими композиторами. Переглядали картини відповідної тематики. З молодшими школярами проходила бесіда на тему «Яким я бачу Різдво Христове?» за запитаннями: «Хто головні герої Різдвяної історії?», «Які образи головних героїв?», «Який одяг?», «Яка музика Різдвяної історії?», «Які кольори?», «Яке освітлення?», «Що найбільш подобається в Різдвяній історії і чому?», «Які предмети допоможуть точніше передати Різдвяну історію?» тощо.

Також на заняттях учні співали відомі їм колядки, фантазували на тему Різдва Христового, створювали власні вірші, пісні, оповідання, а вдома – малювали ескізи костюмів головних героїв, створювали декорації.

Усіма елементами виконання в хоровому театрі учні оволодівають, як під час гри. На одну й ту ж роль у хоровому театрі завжди призначається три склади виконавців. Схема проста: один грає, другий обслуговує хорову виставу, третій дивиться із залу. Наступного разу всі міняються місцями. Три склади – набуття досвіду творчої і людської дружби, формування взаємин співтворчості, співробітництва, взаємодопомоги у спільному творчому пошуку образу персонажа.

Хоровий театр дає можливість використовувати різні *специфічні прийоми*, які роблять виконання цікавим, сучасним, а також допомагає учасникам дійства демонструвати свої здібності в різних видах мистецької діяльності – співати, танцювати, декламувати тощо. Для цього хор можна розподілити на три групи, які розташувати в різних місцях, що створює стереоефект.

Було застосовано такі засоби виразності: вихід окремих партій хору та застосування світла в якості фону-декорації.

Перша група співала перші три куплети колядки на сцені біля вертепу. Під час співу другого куплету засвічувалась яскрава восьмикутна зірка посеред сцени. Друга група (учні в ролі пастушків) співали 4-й куплет та імітували прихід пастухів. Третя група (батьки, переодягнені у царів) співали 5-й куплет та імітували прихід царів та принесення ними подарунків немовляті (зроблені учнями на уроках образотворчого мистецтва – поробки, аплікації на тему різдвяних свят), що створювало ефект наближення та відда-

лення дійства. 6-й куплет колядки виконувався всіма учасниками хорового театру з відповідними жестами (поясними поклонами).

«Нічна сцена» з пастушками та ангелами відбувалась з приглушеним освітленням. Денні дійства з мудрецами – з повним освітленням прожекторів. Вертеп, що зображує Різдво Христове, увесь час підсвічений лампою. Ефект сйива ангелів досягається використанням ультрафіолетових ламп, встановлених обабіч сцени. Білий одяг ангелів відсвічує блакитним сйивом.

Отже, емоційно-яскрава форма творчості – хоровий театр, яка є за своєю суттю виховною, приносить глядачам та учасникам душевне піднесення і задоволення, досягає головної мети – естетично розвиває учнів.

Висновки. Виступ хорового театру – не просто видовище, а серйозна і довірлива розмова виконавців із глядачами. Це модель світу, освоюючи яку, діти отримують уявлення, котрі повинні забезпечити їм надалі повноцінний зв'язок зі світом і самим собою в цьому світі. Процес освоєння цієї моделі є, без сумніву, глибоко творчим. Він кличе до дії та потребує напруження всіх життєвих і творчих сил молодшого школяра – духовних і фізичних, адже зв'язок зі світом треба здійснювати, образно кажучи, на кількох рівнях: інтелектуально-пізнавальному, художньому, моральному, трудовому і т.д.

Уся діяльність хорового театру побудована таким чином, щоб викликати до життя з глибин душі й пробудити високі думки, добрі почуття, духовні устремління. Об'єднання хорового гуртка з театральним – це не злиття, урівнювання чи ще щось подібне. Об'єднати – це означає поставити спільні завдання. Спільні завдання – у цьому сенсі усякого об'єднання. Спільні завдання для всіх сфер діяльності хорового театру полягають у творенні Прекрасного, у ставленні до кожної справи, як до творчості, що дає можливість усвідомити себе особистістю й реалізувати свій духовно-моральний та естетичний потенціал.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. *Верховинець В. М.* Весняночка : ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. – 5-те вид. – К. : Музична Україна, 1989. – 342 с.
2. *Виготський Л. С.* Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76.
3. *Калашникова Н. В.* Современные формы хорового исполнительства – хоровой театр / Н. В. Калашникова // Актуальные проблемы высшего музыкального образования : научно-аналитический и научно-образовательный журнал. – Нижний Новгород : НГК им. М. И. Глинки, 2009. – № 1 (11). – С. 38–41.

4. *Мостова Ю. В.* Театрализація хорових творів як метод художньої інтерпретації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / Ю. В. Мостова. – Х., 2003. – 21 с.

5. *Овчинникова Т. К.* Хоровой театр в современной отечественной музыкальной культуре : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство» / Т. К. Овчинникова. – Ростов н/Д, 2009. – 29 с.

6. *Розанов С.* Театр в школе // Дети и театр / Сб. ст. под ред. Н. С. Шер. – Л. : Мысль, 1925. – С. 31–35.

7. *Рубинштейн С. Л.* Проблема способностей и вопросы психологической теории // Вопросы психологии. – 1975. – № 3. – С. 704.

8. *Станіславська К.* Хоровий театр як нова мистецько-видовищна форма // Музыка и жизнь. – Режим доступу : www/nbuu.gov.ua/portal/soc.../stanic.htm

9. *Сухомлинський О. В.* Сто порад учителям // Вибрані твори : в 5 т. – К., 1976. – Т. 2. – С. 420–432, 585.

Московчук Л. Хоровой театр как средство эстетического воспитания младших школьников

Автор статьи раскрывает особенности хорового театра как уникального явления в современной музыкальной культуре, выявляет специфические черты исполнения произведений в хоровом театре в сравнении с хоровым выступлением. Полезными для педагогов-практиков общеобразовательных учебных заведений будут подробные рекомендации по созданию, организации работы и выступлений хорового театра в условиях общеобразовательной школы.

Ключевые слова: хоровой театр, младшие школьники, эстетическое воспитание, общеобразовательные учебные заведения.

Moskovchuk L. Choir theatre as a means of aesthetic education of junior schoolchildren

The author of the article exposes the features of choral theatre as a unique phenomenon in modern musical culture, finds out the specific lines of implementation of works in a choral theater by comparison to choral appearance. The detailed recommendations in relation to creation, organization of work and appearances of choral theatre, in the conditions of general school will be useful to the practical teachers of general educational establishments.

Keywords: choral theatre, junior schoolchildren, aesthetical education, general educational establishments.

Стаття надійшла до редакції 29 травня 2014 року